

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

7. juuli 2005 *

Kohtuasjas C-147/03,

mille esemeks on EÜ artikli 226 alusel esitatud liikmesriigi kohustuse rikkumise hagi, esitatud 31. märtsil 2003,

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: W. Bogensberger ja D. Martin, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

hageja,

keda toetab

Soome Vabariik, esindajad: A. Guimaraes-Purokoski ja T. Pynnä, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

menetlusse astuja,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

KOMISJON V. AUSTRIA

versus

Austria Vabariik, esindajad: H. Dossi, E. Riedl, nõustajad C. Ruhs ja H. Kasparovsky, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: viienda koja esimees teise koja esimehe ülesannetes R. Silva de Lapuerta, kohtunikud C. Gulmann, J. Makarczyk (ettekandja), P. Kūris ja J. Klučka,

kohtujurist: F. G. Jacobs,
kohtusekretär: vanemametnik M.-F. Contet,

arvestades kirjalikus menetluses ja 25. novembril 2004 toimunud kohtuistungil esitatut,

olles 20. jaanuari 2005. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Euroopa Ühenduste Komisjon palub oma hagiavalduses Euroopa Kohtul tuvastada, et kuna Austria Vabariik ei ole võtnud vajalikke meetmeid, et tagada, et teistes liikmesriikides saadud keskharidust tõendava dokumendi omanikel oleks võimalus olla vastu võetud tema poolt korraldatud kõrgkooli- ja ülikooliõppesse samadel tingimustel kui Austrias väljastatud keskharidust tõendava dokumendi omanikel, siis on Austria Vabariik rikkunud EÜ artiklitest 12, 149 ja 150 tulenevaid kohustusi.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

- 2 EÜ artikli 3 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesoleva lepingu kohaselt ning vastavalt selles esitatud ajakavale hõlmab ühenduse tegevus artiklis 2 seatud eesmärkide saavutamiseks:

[...]

q) panust kvaliteetse hariduse ja kutseõppe ning liikmesriikide kultuuri õitsengu saavutamisse.”

3 EÜ artiklis 12 on sätestatud:

„Ilma et see piiraks käesolevas lepingus sisalduvate erisätete kohaldamist, on lepingus käsitletud valdkondades keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel.”

4 EÜ artikli 149 kohaselt:

„1. Ühendus aitab kaasa kvaliteetse hariduse arendamisele, soodustades koostööd liikmesriikide vahel ning vajaduse korral toetades ja täiendades nende tegevust, samal ajal täiel määral respektides liikmesriikide vastutust õpetuse sisu ja haridussüsteemide korralduse eest ning nende kultuurilist ja keelelist mitmekesisust.

2. Ühenduse tegevusega püütakse:

[...]

- ergutada õppijate ja õpetajate liikuvust, muu hulgas kaasa aidates diplomite ja õpiaja akadeemilisele tunnustamisele;

[...]

3. Ühendus ja liikmesriigid edendavad hariduse valdkonnas koostööd kolmandate riikidega ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega, eriti Euroopa Nõukoguga.

[...]”.

5 Vastavalt EÜ artikli 150 sätetele:

„1. Ühendus rakendab kutseõppepoliitikat, mis toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid, samal ajal täiel määral respektides liikmesriikide vastutust kutseõppe sisu ja korralduse eest.

2. Ühenduse tegevusega püütakse:

[...]

- soodustada kutseõppe kättesaadavust ning ergutada koolitajate ja koolitatavate ning eriti noorte liikuvust [...]"

Siseriiklikud õigusnormid

- 6 Ülikooliõpingute seaduse (Universitäts-Studiengesetz, edaspidi „UniStG“) §-s 36 pealkirjaga „Eridiplom ülikooliõppesse vastuvõtmise kohta“ (Besondere Universitätsreife) on sätestatud:

„1) Lisaks keskharidust tõendava diplomi esitamisele tuleb tõendada, et isik täidab selles liikmesriigis, mis on välja andnud tõendi ülikooliõppesse vastuvõtu üldise õiguse kohta, kehtivad tingimused ülikooliõpinguteks vastaval erialal, sh õigus automaatseks vastuvõtuks õppesse.

2) Austrias väljastatud keskharidust tõendavate diplomite osas on tegemist selliste keskharidust tõendava diplomi (keskkooli lõpu-) eksameid täiendavate eksamitega, mis on ette nähtud Universitätsberechtungsverordnung'is (määrus ülikoolidesse vastuvõtmise kohta) ja mis tuleb edukalt sooritada, et isik ülikooliõppesse vastu võetaks.

3) Kui Austrias taotletud eriala ei eksisteeri selles riigis, kus tõend väljastati, tuleb täita need vastuvõtutingimused, mida nõutakse diplomi väljastanud riigis eksisteerival ja Austrias taotletud erialale kõige lähedasemal erialal.

- 4) Liiduministril on õigus määrusega kehtestada isikute rühmad, kelle keskharidust tõendav diplom loetakse nende lähedaste isiklike suhete tõttu Austriaga või nende erilise tegevuse eest Austria Vabariigi nimel väljastatuks Austrias, et kindlaks määrata, kas neil on eridiplom ülikooliõppesse vastuvõtuks.

- 5) Rektor peab keskharidust tõendava diplomi olemasolu näitava tõendi põhjal uurima, kas isik vastab erinõuetele ülikooliõppesse vastuvõtu kohta vastavale erialale.”

Kohtueelne menetlus

- 7 Komisjon saatis Austria Vabariigile 9. novembril 1999 märgukirja, milles ta järeldas, et UniStG § 36 on vastuolus EÜ artiklitega 12, 149 ja 150. Ta kutsus Austria Vabariiki üles esitama talle kahe kuu jooksul oma märkused.

- 8 Austria Vabariik vastas sellele märgukirjale 3. jaanuari 2000. aasta kirjaga.

- 9 Komisjon saatis Austria ametiasutustele 29. jaanuaril 2001 täiendava märgukirja, millele viimased vastasid 3. aprilli 2001. aasta kirjaga.

- 10 Kuna komisjon ei olnud rahul Austria Vabariigi esitatud vastustega, saatis komisjon 17. jaanuaril 2002 Austria Vabariigile põhjendatud arvamuse, kutsudes teda võtma vajalikke meetmeid kahe kuu jooksul arvamuse kättesaamisest, et tagada teistes liikmesriikides saadud keskharidust tõendavate dokumentide omanike vastuvõtt Austria kõrgkooli- või ülikooliõppesse samadel tingimustel kui Austrias väljastatud keskharidust tõendavate dokumentide omanikele.

- 11 Kuna komisjon ei pidanud Austria valitsuse 22. märtsi 2002. aasta vastust rahuldavaks, esitas komisjon käesoleva hagi.

- 12 Euroopa Kohtu presidendi 17. septembri 2003. aasta määrusega anti luba Soome Vabariigile käesolevas asjas komisjoni nõuete toetuseks menetlusse astuda.

Suulise menetluse taasavamise taotlus

- 13 Austria Vabariik taotles 8. veebruari 2005. aasta avalduses, mis saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 15. veebruaril 2005, suulise menetluse taasavamist. Ta tugineb oma taotluses andmetele, mis on meedias avaldatud ja ilmnenu pärast kohtuistungit. Nende andmete kohaselt kavatsesid viis Saksamaa liidumaad kehtestada alates 2005.–2006. aasta talvest sisseastumistasu summas 500 eurot. Austria sõnul takistab sellise tasu kehtestamine Austria kõrgkooliõppesse vastuvõtu reguleerimist.

- 14 Lisaks leiab Austria, et suulise menetluse taasavamine võimaldaks Austria Vabariigil vastu vaielda kohtujuristi ettepanekule.
- 15 Sellega seoses piisab Euroopa Kohtu põhikirjale ja kodukorrale viitamisest, milles ei nähta pooltele ette võimalust esitada märkusi vastuseks kohtujuristi ettepanekule (vt eelkõige 4. veebruari 2000. aasta määrus kohtuasjas C-17/98: Emesa Sugar, EKL 2000, lk I-665, punkt 2).
- 16 Mis puudutab Austria Vabariigi esitatud teist põhjust suulise menetluse taasavamiseks, tuleb meenutada, et Euroopa Kohus võib omal algatusel või kohtujuristi ettepanekul või poolte taotlusel määrata oma kodukorra artikli 61 kohaselt suulise menetluse taasavamise, kui ta leiab, et tal ei ole piisavalt informatsiooni või kui asja lahendamisel tuleks tugineda argumendile, mille üle pooled ei ole arutlenud (vt eelkõige 13. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-209/01: Schilling ja Fleck-Schilling, EKL 2003, lk I-13389, punkt 19, ja 17. juuni 2004. aasta otsus kohtuasjas C-30/02: Recheio — Cash & Carry SA, EKL 2003, lk I-6051, punkt 12).
- 17 Kuna käesolev kohtuasi ei vasta kummalegi oletusele, leiab Euroopa Kohus, et suulise menetluse taasavamist ei ole vaja määrata.

Vastuvõetavus

Poolte argumendid

- 18 Austria Vabariik väidab, et hagi on vastuvõetamatu, kuna komisjon muutis menetluse eset ajal, mis jäi kohtueelse menetluse ja käesoleva hagi esitamise vahele.

Austria sõnul väitis komisjon hagiavalduses, et menetlus ei puuduta keskharidust tõendavate diplomite akadeemilist tunnustamist Austria ametiasutuste poolt, kuigi põhjendatud arvamuses oli komisjon määratlenud menetluse eseme kui „küsümuse, kas ühenduse õigusega on kooskõlas Austria õigusnormid, mis reguleerivad teistes liikmesriikides saadud diplomite akadeemilist tunnustamist ja nende dokumentide omanike juurdepääsu kõrgharidusele”.

- 19 Teise võimalusena leiab Austria Vabariik, et väide, mis puudutab Austria ametiasutuste õigustloovat pädevust, mis tuleneb UniStG § 36 lõikest 4, on vastuvõetamatu, kuna komisjon esitas sellesisulisi argumente esimest korda alles hagiavalduses.
- 20 Komisjon väidab vastuseks, et Austria Vabariigi vastu algatatud menetluse ese on jäänud samaks nii kohtueelses menetluses kui ka käesolevas hagis. Ta rõhutab eelkõige, et Austria Vabariigile saadetud täiendavas märgukirjas oli ta märkinud, et menetluse ese seisnes üksnes selles, kas Austria õigusnormid on kooskõlas EÜ asutamislepinguga osas, mis puudutab teistes liikmesriikides välja antud keskhariduse lõputunnistuste omanike vastuvõttu kõrgkooliõppesse, välja arvatud diplomite akadeemiline tunnustamine.
- 21 Komisjon rõhutab seoses UniStG § 36 lõikega 4, et tal ei olnud kavatsust esitada uut väidet. Ta soovis üksnes juhtida Euroopa Kohtu tähelepanu asjaolule, et see säte, millega põhjustatakse teiste liikmesriikide kodanike suhtes kaudset diskrimineerimist, asendas sarnast sätet, millega loodi otsene diskrimineerimine kodakondsuse alusel. Komisjon ei tõstatanud seega uut väidet, vaid üksnes illustreeris asjaolu, et isegi kui ta nõustub Austria Vabariigi argumendiga, et UniStG §-ga 36 ei põhjustata otsest diskrimineerimist, on see siiski varjatud diskrimineerimine.

Euroopa Kohtu hinnang

- 22 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et kohtueelse menetluse eesmärk on anda asjaomasele liikmesriigile võimalus ühelt poolt viia oma tegevus kooskõlla ühenduse õigusest tulenevate kohustustega ning teisalt esitada komisjoni väidetele vastuväited (vt eelkõige 10. mai 2001. aasta otsus kohtuasjas C-152/98: komisjon v. Madalmaad, EKL 2001, lk I-3463, punkt 23; 15. jaanuari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-439/99: komisjon v. Itaalia, EKL 2002, lk I-305, punkt 10, ja 27. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-185/00: komisjon v. Soome, EKL 2003, lk I-14189, punkt 79).
- 23 Sellest tuleneb, et komisjoni poolt asjaomasele liikmesriigile saadetud märgukiri ja komisjoni poolt saadetud põhjendatud arvamus piiritlevad vaidluse eseme, mida seejärel ei saa enam laiendada. Järelikult peavad põhjendatud arvamus ja hagi olema rajatud samadele väidetele (vt eelkõige 29. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-191/95: komisjon v. Saksamaa, EKL 1998, lk I-5449, punkt 55, 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-139/00: komisjon v. Hispaania, EKL 2002, lk I-6407, punkt 18, ja eespool viidatud kohtuotsus komisjon v. Soome, punkt 80).
- 24 Sellegipoolest ei saa see nõue minna nii kaugemale, et eeldada, et märgukirjas, põhjendatud arvamuse resolutiivosas ja hagi esitatud väited kattuksid üksüheselt, eeldusel, et vaidluse eset, nii nagu seda põhjendatud arvamuses määratletakse, ei ole laiendatud ega muudetud (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsused komisjon v. Saksamaa, punkt 56; komisjon v. Hispaania, punkt 19, ja komisjon v. Soome, punkt 81).
- 25 Tuleb sedastada, et käesolevas asjas ei ole komisjon vaidluse eset kohtueelse menetluse ja kohtumenetluse vahepealsel ajal muutnud. Komisjon esitas hagi-

avalduses väited ja hagi alused, mis on identsed mõlemas märgukirjas ja põhjendatud arvamuses esitatutega. Nii oli Austria Vabariik piisavalt informeeritud sellest, millist ühenduse õiguse rikkumist komisjon talle ette heitis, eelkõige asjaomase siseriikliku õigusnormi kaudselt diskrimineerivat olemust seoses teistes liikmesriikides väljastatud keskharidust tõendavaid dokumente omavate õpilaste Austria kõrgharidus- ja ülikooliharidussüsteemi vastuvõtu tingimustega.

- 26 Mis puudutab UniStG § 36 lõiget 4 käsitlevat väidet, siis märkis komisjon selgelt, et ta tõi selle välja üksnes selleks, et illustreerida asjaolu, et see lõige asendas sarnase sätte, mis oli olnud otseselt diskrimineeriv. Seega ei ole tegu uue väitega.
- 27 Sellest tuleneb, et komisjon ei ole oma hagiavalduses muutnud ega laiendanud vaidluse eset ja et hagi on vastuvõetav.

Põhiküsimus

Ühenduse õiguse kohaldamisala

Poolte argumendid

- 28 Komisjon leiab, et UniStG §-s 36 sisalduv diskrimineerimine käsitleb üksnes Austria kõrgkooli- või ülikooliõppesse vastuvõtu tingimusi, mis on tema arvates asutamislepingu sisulisse kohaldamisalasse kuuluv küsimus.

- 29 Soome Vabariik leiab sarnaselt komisjonile, et hagi käsitleb üksnes teistes liikmesriikides väljastatud keskharidust tõendavate dokumentide omanike Austria kõrgkooli- ja ülikooliõppesse vastuvõtu tingimusi ning ei puuduta küsimust diplomite akadeemilisest tunnustamisest.
- 30 Austria Vabariik väidab, et UniStG § 36 reguleerib keskhariduse lõpudiplomide tunnustamist seoses vastuvõtuga Austria ülikoolidesse. Ta väidab, et diplomite akadeemiline tunnustamine seoses kõrgkooliõppe või muude õpingute alustamise või jätkamisega ei kuulu asutamislepingu kohaldamisalasse.

Euroopa Kohtu hinnang

- 31 Vastavalt EÜ artikli 12 lõikele 1 ja ilma et see piiraks käesolevas lepingus sisalduvate erisätete kohaldamist, on lepingus käsitletud valdkondades keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel.
- 32 Nagu Euroopa Kohus on juba 13. veebruari 1985. aasta otsuses kohtuasjas 293/83: Gravier (EKL 1985, lk 593) leidnud, jäävad kutseõppe kättesaadavuse tingimused lepingu reguleerimisalasse (vt samuti 1. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-65/03: komisjon v. Belgia, EKL 2004, lk I-6427, punkt 25).
- 33 Kohtupraktikast tuleneb samuti, et nii kõrgkooli- kui ka ülikooliõpe kujutavad endast kutseõpet (vt 2. veebruari 1988. aasta otsus kohtuasjas 24/86: Blaizot, EKL 1988, lk 379, punktid 15–20, ja 27. septembri 1988. aasta otsus kohtuasjas 42/87: komisjon v. Belgia, EKL 1988, lk 5445, punktid 7 ja 8).

- 34 Käesolevas asjas kehtestatakse UniStG §-s 36 Austria kõrgkooli- või ülikooliõppesse vastuvõtu tingimused. Sellega seoses sätestatakse nimetatud normis, et teistes liikmesriikides väljastatud keskharidust tõendavate dokumentide omanikud peavad Austria kõrgkooli- või ülikooliõppesse vastuvõtu üldtingimuste täitmiseks tõendada, et nad täidavad need valitud erialale vastuvõtu tingimused, mille on kehtestanud keskharidust tõendavad dokumendid väljastanud riik ja mis annavad automaatselt õiguse olla vastu võetud sellele erialale.
- 35 Neis tingimustes tuleb vaidlusalust sätet uurida asutamislepingut ja eelkõige selle artiklis 12 kehtestatud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõtet arvestades.

Väide ühenduse õiguse rikkumise kohta

Poolte argumendid

- 36 Komisjon väidab, et selleks, et mitte võtta EÜ artiklis 12 kehtestatud õiguselt võrdsele kohtlemisele tema kasulikku mõju, hõlmab see õigus tingimata ka teises liikmesriigis väljastatud dokumentide omanike õigust olukorras, kui nende diplom loetakse võrdväärseks, et neile ei kehtestata Austria kõrgkooli- või ülikooliõppes samale erialale vastuvõtu tingimusi, mida Austrias diplomi saanud õpilastele ei ole kehtestatud.
- 37 Komisjoni sõnul UniStG § 36 alusel on teises liikmesriigis väljastatud dokumentide omanike vastuvõtt teatavatele Austria kõrgkooli- või ülikooliõppe erialadele allutatud tingimusele, mida ei pea täitma Austrias väljastatud keskharidust tõendava diplomi omanikud.

- 38 Komisjon väidab, et see tingimus kujutab endast kaudset diskrimineerimist, sest kuigi see kehtib ka nendele Austria kodanikele, kes on saanud oma diplomi teises liikmesriigis, mõjutab selline tingimus rohkem siiski teiste liikmesriikide kodanikke kui Austria kodanikke.
- 39 Soome Vabariik leiab sarnaselt komisjoniga, et UniStG §-s 36 sisalduv tingimus, mis ei kehti Austrias väljastatud keskharidust tõendavate dokumentide omanikele, on vastuolus ühenduse õiguse ja eelkõige EÜ artikliga 12.
- 40 Austria Vabariik vaidleb vastu komisjoni analüüsile, mille kohaselt toimub Austrias vastuvõtt kõrgkooliõppesse kahes faasis, kus esimeses tunnustatakse võrdsel alusel keskharidust tõendavaid diplomeid ja teises kontrollitakse teiste tingimuste täitmist. Vastuvõtt Austria ülikoolidesse on selle liikmesriigi sõnul tegelikult allutatud tingimusele, et tõendataks üldist ja erilist võimekust ülikooliõpinguteks, ning ei nõuta ühegi teise tingimuse täitmist peale ülikooliõppesse vastuvõtuks vajaliku kvalifikatsiooni akadeemilise tunnustamise.

Euroopa Kohtu hinnang

- 41 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale keelab võrdse kohtlemise põhimõtte mitte ainult ilmse kodakondsusel põhineva diskrimineerimise, vaid ka kõik varjatud diskrimineerimise vormid, mis teistest eristuskriteeriumidest lähtudes viivad tegelikult sama tulemuseni (vt eelkõige 12. veebruari 1974. aasta otsus kohtuasjas 152/73: Sotgiu, EKL 1974, lk 153, punkt 11; eespool viidatud 1. juuli 2004. aasta kohtuotsus komisjon v. Belgia, punkt 28, ja 15. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-209/03: Bidar, EKL 2005, lk I-2119, punkt 51).

- 42 Käesolevas asjas on kõnealustes siseriiklikes õigusnormides kehtestatud, et muus liikmesriigis kui Austria Vabariik keskharidust tõendavad dokumendid saanud isikud, kes soovivad oma kõrgkooli- või ülikooliõpinguid jätkata teataval Austria haridussüsteemis pakutaval erialal, peavad esitama mitte üksnes nimetatud diplomi, vaid samuti tõendama, et nad täidavad ka neile diplomid väljastanud riigis kehtestatud tingimused kõrg- või ülikooliõppesse vastuvõtuks, nagu sisseastumiseksami edukas sooritamine või piisavalt kõrgete hinnete saamine, et mahtuda *numerus clausus*'e piiresse.
- 43 Seetõttu ilmneb, et UniStG §-ga 36 kehtestatakse erinev kohtlemine nii nende üliõpilaste kahjuks, kes said oma keskharidust tõendavad dokumendid mõnes teises liikmesriigis kui Austria Vabariik, kui ka erinev kohtlemine sõltuvalt liikmesriigist, kus neile keskharidust tõendavad dokumendid väljastati.
- 44 Asutamislepinguga liikumisvabaduse valdkonnas kehtestatud võimalustel ei ole täielikku mõju, kui isikut karistatakse ainuüksi seetõttu, et ta neid kasutab. See kaalutus on eriti tähtis hariduse valdkonnas, arvestades EÜ artikli 3 lõike 1 punktiga q ja EÜ artikli 149 lõike 2 teise taandega taotletavaid eesmärges, milleks on eelkõige õppijate ja õpetajate liikuvuse ergutamine (vt 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-224/98: D'Hoop, EKL 2002, lk I-6191, punktid 30–32).
- 45 Kohtupraktikas on lisaks kehtestatud, et liikmesriikide kodanike põhistaatus on nimelt liidu kodakondsus, mis võimaldab liikmesriikide kodanikega samas olukorras olevatel isikutel saada sama õigusliku kohtlemise osaliseks, sõltumata nende kodakondsusest ja ilma et see piiraks selleks sõnaselgelt ette nähtud erandite kohaldamist (20. septembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-184/99: Grzelczyk, EKL 2001, lk I-6193, ja eespool viidatud kohtuotsus D'Hoop, punkt 28).

- 46 Seega tuleb sedastada, et kõnealused õigusnormid seavad halvemasse olukorda muus liikmesriigis kui Austria saadud keskharidust tõendavate dokumentide omanikud, kuna nende vastuvõtmine Austria kõrgkooliõppesse ei toimu samadel tingimustel kui võrdväärsete Austrias väljastatud dokumentide omanikel.
- 47 Seega võib UniStG § 36, mida küll vahet tegemata kõigile üliõpilastele kohaldatakse, mõjutada rohkem teiste liikmesriikide kodanikke kui Austria kodanikke, nii et selles sättes kehtestatud erinev kohtlemine kujutab endast kaudset diskrimineerimist.
- 48 Seetõttu saab asjaomast erinevat kohtlemist õigustada vaid siis, kui see põhineb asjaomaste isikute kodakondsusest sõltumatutel objektiivsetel ja siseriiklikus õiguses õiguspäraselt taotletud eesmärgi suhtes proportsionaalsetel kaalutlustel (24. novembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-274/96: Bickel ja Franz, EKL 1998, lk I-7637, punkt 27, ja eespool viidatud kohtuotsus D'Hoop, punkt 36).

Diskrimineerimise õigustus

Poolte argumendid

— Õigustus, mis tugineb Austria kõrgkooli- või ülikooliõppe süsteemi ühtluse säilitamisele

- 49 Austria Vabariik väidab, et EÜ artikli 12 valdkonda kuuluva ebavõrdse kohtlemise õigustused ei ole piiratud avaliku korra, avaliku julgeoleku ja rahvatervise

põhjendustega ja et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on kaudse diskrimineerimise olukorras võimalik õigustada kodakondsusel põhinevat diskrimineerimist.

- 50 Austria Vabariik viitab sellega seoses Austria haridussüsteemi ühtluse säilitamisele. Tuginedes analoogia alusel Euroopa Kohtu praktikale, väidab Austria Vabariik, et kui ta ei võtaks arvesse päritoluriigis antud õigusi, oleks tagajärjeks see, et paljud teistes liikmesriikides diplomi saanud isikud soovivad Austrias läbida kõrgkooli- või ülikooliõpet ja et selline olukord tooks kaasa struktuurilisi, personali- ja finantsprobleeme (vt 28. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-158/96: Kohll, EKL 1998, lk I-1931, punkt 41, ja 12. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas C-368/98: Vanbraekel jt, EKL 2001, lk I-5363, punkt 47).
- 51 Komisjon väidab, et Euroopa Kohtu praktikast, eelkõige aga 15. oktoobri 1969. aasta otsusest kohtuasjas 15/69: Ugliola (EKL 1969, lk 363) ja 14. novembri 1995. aasta otsusest kohtuasjas C-484/93: Svensson ja Gustavsson (EKL 1995, lk I-3955) ilmneb, et diskrimineerivat meedet saab õigustada üksnes selliste piiravate põhjustega, mida asutamisleping otseselt nimetab, st avalik kord, avalik julgeolek ja rahvatervis. Käesolevas asjas ei viita Austria Vabariik ühelegi sellisele põhjusele.
- 52 Lisaks viiks tunnistamine, et Austria õigusnorme võib õigustada ka sellistel põhjustel, mida asutamislepingus ei ole otseselt ette nähtud, komisjoni sõnul selleni, et kaudse diskrimineerimise mõistelt võetakse selle sisu, mis on määratletud eespool viidatud kohtuotsuses Sotgiu ja mis seisneb selles, et näivalt neutraalsel kriteeriumil põhineva diskrimineerimise tagajärg on sama kui kodakondsusel põhineval diskrimineerimisel.

- 53 Lisaks väidab komisjon, et UniStG § 36 rikub igal juhul proportsionaalsuse põhimõtet.

— Õigustus, mis tugineb ühenduse õiguse kuritarvitamise ennetamisele

- 54 Austria Vabariik meenutab, et Euroopa Kohus on 7. veebruari 1979. aasta otsuses kohtuasjas 115/87: *Knoors* (EKL 1979, lk 399) ja 3. oktoobri 1990. aasta otsuses kohtuasjas C-61/89: *Bouchoucha* (EKL 1990, lk I-3551) esile toonud liikmesriigi seadusliku huvi takistada oma kodanikel ära kasutada asutamislepinguga loodud võimalusi, et vältida siseriikliku õigusega kutseharidusele kehtestatud nõudeid, ja et ühenduse õigusnormid ei luba kõrvale jätta siseriiklikke kutsehariduse õigusnorme.

- 55 Vastusena meenutab komisjon, et Euroopa Kohus leidis oma 21. novembri 2002. aasta otsuses kohtuasjas C-436/00: X ja Y (EKL 2002, lk I-10829), et kuritarvituse või pettuse esinemist käitumises tuleb iga kord individuaalselt uurida ja see peaks tuginema objektiivsetele tõenditele ja et kuritarvitamiseks ei saa lugeda lihtsalt asjaolu, et isik kasutab oma liikumisvabadust (9. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas C-212/97: *Centros*, EKL 1999, lk I-1459).

— Õigustus, mis tugineb rahvusvahelistele lepingutele

- 56 Austria Vabariik väidab, et UniStG § 36 on kooskõlas Euroopa Ülemkogu raames sõlmitud lepingutega, antud juhul 11. detsembri 1953. aasta konventsiooniga

ülikooliharidusele juurdepääsu võimaldavate diplomite võrdväarsuse kohta (Euroopa lepingute seeria, nr 15; edaspidi „1953. aasta konventsioon”) ja 11. aprilli 1997. aasta konventsiooniga Euroopa regioonis kvalifikatsioonide tunnustamise kohta kõrghariduse valdkonnas (Euroopa lepingute seeria, nr 165, edaspidi „1997. aasta konventsioon”).

- 57 Komisjon meenutab, et vastavalt EÜ artiklile 307 ei mõjuta asutamislepingu sätteid õigusi ja kohustusi, mis tulenevad ühinevate riikide puhul enne nende ühinemise kuupäeva sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel. Kui aga nimetatud lepingud ei ole käesoleva lepinguga kooskõlas, kasutavad asjassepuutuvad riigid kõiki vajalikke vahendeid kindlakstehtud vastuolude kõrvaldamiseks.
- 58 Komisjon meenutab samuti Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikat, mille kohaselt EÜ artikliga 307 lubatakse küll liikmesriikidel täita enne asutamislepingut sõlmitud rahvusvahelistest lepingutest tulenevaid kohustusi kolmandate riikide suhtes, ent ei lubata neil siiski tugineda sellistest lepingutest tulenevatele õigustele ühendusesisestes suhetes (2. juuli 1996. aasta otsus kohtuasjas C-473/93: komisjon v. Luksemburg, EKL 1996, lk I-3207, punkt 40).
- 59 Seetõttu ei saa Austria Vabariiki komisjoni arvates viidata 1953. aasta konventsioonile. Austria ei saa viidata ka 1997. aasta konventsioonile, kuna see sõlmiti pärast Austria Vabariigi ühinemist.

Euroopa Kohtu hinnang

— Õigustus, mis tugineb Austria kõrgkooli- või ülikooliõppe süsteemi ühtluse säilitamisele

- 60 Tuleb meenutada, nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 47 sedastati, et UniStG § 36 loob kaudse diskrimineerimise, kuna see mõjutab rohkem teiste liikmesriikide üliõpilasi kui Austria üliõpilasi. Lisaks ilmneb Euroopa Kohtus esitatust, et Austria õigusnormidega soovitakse piirata teistes liikmesriikides diplomi saanud isikute vastuvõttu Austria ülikoolidesse.
- 61 Nagu kohtujurist märkis oma ettepaneku punktis 52, võib liigset nõudlust teatavate erialade järele lahendada mittediskrimineerivate erimeetmetega, näiteks sisseastumiseksami või minimaalse taseme nõudmine; sel viisil ei rikota EÜ artiklit 12.
- 62 Täiendavalt tuleb veel sedastada, et Austria Vabariigi poolt mainitud riskid ei ole ainuomased tema kõrgkooli- või ülikooliõppe süsteemile, vaid neid on esinenud ja esineb ka teistes liikmesriikides. Nende hulgas on Belgia Kuningriik, kes sarnased piirangud kehtestas, mis seejärel loeti vastuolus olevaks ühenduse õigusega (vt eespool viidatud 1. juuli 2004. aasta kohtuotsus komisjon v. Belgia).

- 63 Tuleb lisada, et isikute liikumisvabaduse üldpõhimõtte erandile viitavad liikmesriigi ametiasutused peavad igal konkreetsel juhul tõendama, et nende õigusnormid on eesmärki silmas pidades vajalikud ja proportsionaalsed. Liikmesriigi poolt esitamisele tulla võivate õigustustega peab kaasnema selle liikmesriigi poolt vastu võetud piirava meetme sobivuse ja proportsionaalsuse analüüs ning tõendid tema argumentatsiooni toetuseks (vt selle kohta 13. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-42/02: Lindman, EKL 2003, lk I-13519, punkt 25, ja 18. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-8/02: Leichtle, EKL 2004, lk I-2641, punkt 45).
- 64 Käesolevas asjas piirdus Austria Vabariik üksnes sellega, et ta väitis kohtuistungil, et arstiteaduse erialale on soovijaid kuni viis korda rohkem kui kohti, mis omakorda ähvardab Austria kõrgharidussüsteemi finantstasakaalu ja seega ka kogu selle süsteemi olemasolu.
- 65 Tuleb rõhutada, et ühegi teise eriala kohta ei esitatud Euroopa Kohtule mingeid hinnanguid ja et Austria tunnistas, et tal puuduvad selle kohta arvandmed. Lisaks tunnistasid Austria ametiasutused asjaomase siseriikliku õigusnormi sisuliselt ennetavat iseloomu.
- 66 Seetõttu tuleb sedastada, et Austria Vabariik ei tõendanud, et ilma UniStG §-ta 36 oleks Austria haridussüsteem üldiselt ja eelkõige kõrghariduse ühtluse säilitamine ohtu seatud. Järelikult ei ole asjaomased õigusnormid kooskõlas asutamislepingu eesmärkidega.

— Õigustus, mis tugineb ühenduse õiguse kuritarvitamise ennetamisele

- 67 Austria valitsus esitas järgmiseks õigustuse, mis viitab liikmesriikide vajadusele hoida ära ühenduse õiguse kuritarvitamine, rõhutades liikmesriigi seaduslikku huvi takistada oma kodanikel ära kasutada asutamislepinguga loodud võimalusi, et vältida siseriikliku õigusega kutseharidusele kehtestatud nõudeid, ja et ühenduse õigusnormid ei luba kõrvale jätta siseriiklikke kutseharidust puudutavaid õigusnorme.
- 68 Vastavalt kohtupraktikale tuleb kuritarvituse või pettuse esinemist käitumises iga kord individuaalselt uurida ja see peaks tuginema objektiivsetele tõenditele (vt eespool viidatud kohtuotsus Centros, punktid 24 ja 25, ja eespool viidatud kohtuotsus X ja Y, punktid 42 ja 43).
- 69 Tuleb samuti meenutada, et EÜ artikli 149 lõike 2 teise taandega soovitakse ergutada õppijate ja õpetajate liikuvust, aidates muu hulgas kaasa diplomite ja õpiaja akadeemilisele tunnustamisele. Lisaks on EÜ artikli 150 lõike 2 kolmandas taandes sätestatud, et ühenduse tegevusega püütakse soodustada kutseõppe kättesaadavust ning ergutada koolitajate ja koolitatavate ning eriti noorte liikuvust.
- 70 Käesolevas asjas piisab, kui sedastada, et muus liikmesriigis kui Austria Vabariik väljastatud keskhariduse diplomi omanikust Euroopa Liidu üliõpilase võimalus pääseda Austria kõrgkooli- või ülikooliõppesse samadel tingimustel, kui on Austrias diplomi saanud isikutel, kujutab endast asutamislepingus tagatud üliõpilaste liikumisvabaduse põhimõtte peamist sisu ja ei saa seega iseenesest olla selle õiguse kuritarvitamine.

— Õigustus, mis tugineb rahvusvahelistele lepingutele

- 71 Austria Vabariik viitab kolmandaks sellele, et UniStG § 36 on kooskõlas 1953. ja 1997. aasta konventsioonidega.
- 72 Sellega seoses tuleb sedastada, et vastavalt EÜ artiklile 307 ei mõjuta asutamislepingu sätted õigusi ja kohustusi, mis tulenevad ühinevate riikide puhul enne nende ühinemise kuupäeva sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel. Kui aga nimetatud lepingud ei ole kooskõlas käesoleva lepinguga, kasutavad asjassepuutuvad liikmesriigid kõiki vajalikke vahendeid kindlakstehtud vastuolude kõrvaldamiseks.
- 73 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale lubatakse EÜ artikliga 307 liikmesriikidel küll täita enne asutamislepingut sõlmitud rahvusvahelistest lepingutest tulenevaid kohustusi kolmandate riikide suhtes, ent neil ei lubata siiski tugineda sellistest lepingutest tulenevatele õigustele ühendusesisestes suhetes (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus komisjon v. Luksemburg, punkt 40, ja 1. veebruari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-203/03: komisjon v. Austria, EKL 2005, lk I-935, punktid 57–59).
- 74 Järelikult ei saa Austria Vabariik tugineda õigustusena ei 1953. aasta konventsioonile ega ammuigi mitte 1997. aasta konventsioonile, mis on pärit Austria Vabariigi Euroopa Liiduga ühinemise järgest ajast.
- 75 Eelnevaid kaalutlusi silmas pidades tuleb sedastada, et kuna Austria Vabariik ei ole võtnud vajalikke meetmeid, et tagada, et teistes liikmesriikides saadud keskharidust tõendava dokumendi omanikel oleks võimalus olla vastu võetud tema poolt

korraldatud kõrgkooli- ja ülikooliõppesse samadel tingimustel kui Austrias väljastatud keskharidust tõendava dokumendi omanikel, siis on Austria Vabariik rikkunud EÜ artiklitest 12, 149 ja 150 tulenevaid kohustusi.

Kohtukulud

- 76 Kodukorra artikli 69 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja Austria Vabariik on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud välja mõista Austria Vabariigilt.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

1. Kuna Austria Vabariik ei ole võtnud vajalikke meetmeid, et tagada, et teistes liikmesriikides saadud keskharidust tõendava dokumendi omanikel oleks võimalus olla vastu võetud tema poolt korraldatud kõrgkooli- ja ülikooliõppesse samadel tingimustel kui Austrias väljastatud keskharidust tõendava dokumendi omanikel, siis on Austria Vabariik rikkunud EÜ artiklitest 12, 149 ja 150 tulenevaid kohustusi.
2. Mõista kohtukulud välja Austria Vabariigilt.

Allkirjad